

כֹּה אֵשֶׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַעַה פִּינָחַס
 מִגְּמֵתֵימָם: מִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם לַפֶּר לְאֵיל וּלְכִבְשִׁים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:
 מִדֵּ, מִדֵּ וְשַׁעֲרֵי חֲטָאֹת אֶחָד מִלֶּבֶד עַל־תִּתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: אֵלֶּה תַעֲשׂוּ
 לַיהוָה בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבֹד מִנְדְּרֵיכֶם וּנְדָבְתֵיכֶם לְעַלְתֵיכֶם וּלְמִנְחָתֵיכֶם
 מִזֶּ וּלְנִסְפֵיכֶם וּלְשִׁלְמֵיכֶם: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כֹּל אֲשֶׁר־צִוָּה
 יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כֹּה אֵשֶׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַעַה פִּינָחַס
 מִגְּמֵתֵימָם: מִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם לַפֶּר לְאֵיל וּלְכִבְשִׁים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:
 מִדֵּ, מִדֵּ וְשַׁעֲרֵי חֲטָאֹת אֶחָד מִלֶּבֶד עַל־תִּתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: אֵלֶּה תַעֲשׂוּ
 לַיהוָה בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבֹד מִנְדְּרֵיכֶם וּנְדָבְתֵיכֶם לְעַלְתֵיכֶם וּלְמִנְחָתֵיכֶם
 מִזֶּ וּלְנִסְפֵיכֶם וּלְשִׁלְמֵיכֶם: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כֹּל אֲשֶׁר־צִוָּה
 יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

תרגום אונקלוס

קורבן דמתקבל ברעוא קדם יי תור חד דכר חד אמרין בני שנה שבעא שלמין: מג מנחתהון ונספיהון לתורא לדכרא
 ולאמרי במניניהון כדחזי: מד וצפירא דחטאתא חד בר מעלת תדירא ומנחתה ונסכה: מה אלין תעבדון קדם יי
 במועדיכון בר מנדריכון ונדבתכון לעלותכון ולמנחותכון ולנספיון ולנסכת קודשיכון: מז ואמר משה לבני ישראל
 ככל דפקיד יי ית משה:

א ומליל משה עם רישי שבטיא לבני ישראל למימר דין פתגמא דפקיד יי: ב גבר ארי ידר נדר קדם יי
 או יקיים קים למיסר אסר על נפשיה לא יבטיל פתגמיה ככל דיפוק מפומיה יעביד: ג ואתתא
 ארי תדר נדר קדם יי ותיסר אסר בבית אבוקא ברביותה: ד וישמע אבוקא ית נדרה ואסרה
 פירוש רשי

(מב) פר אחד איל אחד. אלו כנגד ישראל, התעבבו
 לי מעט עוד, ולשון חבה הוא זה, כבנים הנפטרים
 מאביהם והוא אומר להם: 'קשה עלי פרדתכם,
 עכבו עוד יום אחד'. משל למלך שעשה סעדה
 וכו', כדאיתא במסכת סכה (דף נה:). ובמדרש רבי
 תנחומא: למדה תורה דרך ארץ, שמי שיש לו
 אכסנאי, יום ראשון יאכילנו פטומות, למחר
 מאכילו דגים, למחר – בשר בהמה, למחר מאכילו
 קטניות, למחר מאכילו ירק – פוחת והולך כפרי
 החג: (מה) אלה תעשו לה במועדיכם. דבר הקצוב
 לחובה: לבד מנדריכם. אם באתם לדר קרפנות
 בגל, מצוה היא בידיכם, או נדרים או נדבות
 שנדרתם כל השנה הקריבם בגל, שמא יקשה
 לו לחזור ולעלות לירושלים ולהקריב נדריו,
 ונמצא עובר ב'כל תאחר': (מו) ויאמר משה אל בני
 ישראל. להפסיק הענין, דברי רבי ישמעאל. לפי
 שעד כאן דבריו של מקום, ופרשת נדרים מתחלת
 בדבורו של משה, הצריך להפסיק תחלה ולומר,
 שחזר משה ואמר פרשה זו לישראל; שאם לא כן
 יש במשמע, שלא אמר להם זו, אלא בפרשת
 נדרים התחיל דבריו:

אלהם, ואחרי כן נגשו כל בני ישראל' (שמות כו:ה-ו).
 ומה ראה לאמרה כאן? למד, שהפרת נדרים
 ביחיד ממחה, ואם אין יחיד ממחה – מפר בשלשה
 הדיוטות. או יכול, שלא אמר משה פרשה זו
 אלא לנשיאים בלבד? נאמר כאן 'זה הדבר'
 ונאמר בשחוטאי חוץ 'זה הדבר' (ויקרא יג:ב) –
 מה להלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל
 שנאמר 'דבר אל אהרן וגו'' אף זו נאמרה לכלן:
 זה הדבר. משה נתנבא ב'פה אמר ה' פחצת הלילה'
 (שמות ח:ד), והנביאים נתנבאו ב'פה אמר ה' , מוסף
 עליהם משה, שנתנבא בלשון 'זה הדבר'. דבר אחר:
 'זה הדבר' מעוט הוא, לומר שהחכם בלשון 'התרה'
 ובעל – בלשון 'הפרה', כלשון הכתוב כאן, ואם
 חלפו – אין מתר ואין מופר: (ב) נדר. האומר: 'הרי
 עלי קונם שלא אכל או שלא אעשה דבר פלוני'.
 יכול, אפלו נשבע שיאכל נבלות אני קורא עליו
 'ככל היצא מפיו יעשה'? תלמוד לומר 'לאסור אסר'
 – לאסור את המת, ולא להתיר את האסור: לא יחל
 דברו. כמו 'לא יחלל דברו', לא יעשה דבריו חלין:
 (ג) בבית אביה. ברשות אביה ואפלו אינה בביתו:
 בנעריה. ולא קטנה ולא בוגרת, שהקטנה אין נדרה
 נדר, והבוגרת אינה ברשותו של אביה להפר
 נדריה. ואי זו היא קטנה? אמרו רבותינו: בת אחת
 עשרה שנה ויום אחד, נדריה נבדקין: אם ידעה
 לשם מי נדרה ולשם מי הקדישה נדרה נדר; בת
 שתים עשרה שנה ויום אחד אינה צריכה לבדק:

סדר כו (א) ראשי המטות. חלק כבוד לנשיאים
 ללמדם תחלה, ואחר כך לכל בני ישראל. ומנין
 שאף שאר הדברות כן? תלמוד לומר 'וישבו
 אליו אהרן וכל הנשאים בעדה וידבר משה

מטות

כו

אָסֶרָה עַל־נַפְשָׁהּ וְהַחֲרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָל־נְדָרֶיהָ וְכָל־אָסֶרָה
 ה' אֲשֶׁר־אָסֶרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: וְאִם־הִנִּיא אָבִיהָ אֹתָהּ בַּיּוֹם שָׁמְעוּ
 כָל־נְדָרֶיהָ וְאָסֶרָהּ אֲשֶׁר־אָסֶרָה עַל־נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם וַיְהִי וַיִּסְלַח־לָהּ
 ו כִּי־הִנִּיא אָבִיהָ אֹתָהּ: וְאִם־הָיוּ תַּהֲיָה לְאִישׁ וְנִדְרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִבְּטָא
 ז שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסֶרָה עַל־נַפְשָׁהּ: וְשָׁמַע אִשָּׁה בַּיּוֹם שָׁמְעוּ וְהַחֲרִישׁ לָהּ
 ח וְקָמוּ נְדָרֶיהָ וְאָסֶרָה אֲשֶׁר־אָסֶרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקָמוּ: וְאִם בַּיּוֹם שָׁמַע אִשָּׁה
 יִנִּיא אוֹתָהּ וְהִפָּר אֶת־נְדָרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת מִבְּטָא שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסֶרָה
 ט עַל־נַפְשָׁהּ וַיְהִי וַיִּסְלַח־לָהּ: וְנָדָר אֱלֹמָנָה וּגְרוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר־אָסֶרָה
 י עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ: וְאִם־בֵּית אִשָּׁה נְדָרָה אוֹ־אָסֶרָה אָסֶר עַל־נַפְשָׁהּ
 יא בַּשְּׁבָעָה: וְשָׁמַע אִשָּׁה וְהַחֲרִישׁ לָהּ לֹא הִנִּיא אֹתָהּ וְקָמוּ כָל־נְדָרֶיהָ
 יב וְכָל־אָסֶר אֲשֶׁר־אָסֶרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: וְאִם־הִפָּר יָפָר אֹתָם | אִשָּׁה בַּיּוֹם
 שָׁמְעוּ כָל־מוֹצֵא שְׁפָתֶיהָ לְנְדָרֶיהָ וְלֹא־סָר נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם אִשָּׁה הַפָּרִם
 יג וַיְהִי וַיִּסְלַח־לָהּ: כָּל־נְדָר וְכָל־שְׁבָעַת אָסֶר לְעֵנַת נַפֶּשׁ אִשָּׁה יִקְיָמוּ
 יד וְאִשָּׁה יִפְרָנוּ: וְאִם־הַחֲרִישׁ יַחֲרִישׁ לָהּ אִשָּׁה מִיּוֹם אֶל־יוֹם וְהַקִּים

תרגום אונקלוס

דאסרת על נפשה וישתוק לה אבוקה ויקומון כל נדרהא וכל אסרי דאסרת על נפשה יקומון: ה' ואם אעדי אבוקה
 יתהון ביומא דשמע כל נדרהא ואסרהא דאסרת על נפשה לא יקומון ומן קדם יי' ישתביק לה ארי אעדי אבוקה
 יתהון: ו' ואם מהיה תהוי לגבר ונדרהא עלה או פירוש שפותהא דאסרת על נפשה: ז' וישמע בעלה ביומא דשמע
 וישתוק לה ויקומון נדרהא ואסרהא דאסרת על נפשה יקומון: ח' ואם ביומא דשמע בעלה אעדי יתהון ובטיל
 ית נדרה דעלה וית פירוש שפותהא דאסרת על נפשה ומן קדם יי' ישתביק לה: ט' ונדר ארמלא ומתרכא כל דאסרת
 על נפשה קיים עלה: י' ואם בית בעלה נדרת או אסרת אסר על נפשה בקיום: יא' וישמע בעלה וישתוק לה לא אעדי
 יתהון ויקומון כל נדרהא וכל אסרי דאסרת על נפשה יקומון: יב' ואם בטלא יבטיל יתהון בעלה ביומא דשמע
 כל אפקות שפותהא לנדרהא ולאסר נפשה לא יקומון בעלה בטילונן ומן קדם יי' ישתביק לה: יג' כל נדר
 וכל קיומת אסר לסגפא נפש בעלה יקיימון ובטלה יבטילונן: יד' ואם משתק ישתוק לה בעלה מיום ליום ויקיים

פירוש רש"י

ולא הפר האב, הרי זה אינו מופר, ואין צריך לומר,
 אם קים אחד מהם: ונדריה עליה. שנדרה בבית אביה,
 ולא שמע בהן אביה, ולא הופרו ולא הוקמו:
 (ז) ושמע אישה וגו'. הרי לך שאם קים הבעל, שהוא
 קים: (ח) והפר את נדרה אשר עליה. יכול, אפלו לא
 הפר האב? תלמוד לומר 'בנעריה בית אביה' (להלן
 פסוק טז) – כל שבנעוריה ברשות אביה היא: (ט) אשר
 אסרה על נפשה יקום עליה. לפי שאינה לא ברשות
 אב ולא ברשות בעל; ובאלמנה מן הנשואין הכתוב
 מדבר, אבל אלמנה מן הארוסין – מת הבעל,
 נתרוקנה וחזרה רשות לאב: (י) ואם בית אישה נדרה.
 בנשואה הכתוב מדבר: (יג) כל נדר וכל שבעת אסר
 וגו' לפי שאמר שהבעל מפר, יכול, כל נדרים במשמע?
 תלמוד לומר 'לענת נפש' – אינו מפר אלא נדרי ענוי
 נפש בלבד, והם מפרשים במסכת נדרים (דף עט.):
 (יד) מיום אל יום. שלא תאמר מעת לעת, לכך נאמר
 'מיום אל יום' – ללמדך שאין מפר אלא עד שתחשך:

(ה) ואם הניא אביה אתה. אם מנע אותה מן הנדר,
 כלומר, שהפר לה. 'הנאה' זו איני יודע מה היא?
 כשהוא אומר 'ואם ביום שמע אישה יניא אותה
 והפר' (להלן פסוק ח) – הנה אומר: 'הנאה' זו הפרה.
 ופשוטו: לשון מניעה והסרה; וכן 'ולמה תניאון'
 (להלן כט.), וכן 'שמן ראש אל יני ראשי' (תהלים סדר יט
 פסוק ו מזמור קלח שלנו פסוק ה) וכן 'וידעתם את תנואתי'
 (לעיל יג:כד) – את אשר סרתם מעלי: וה' יסלח לה. במה
 הכתוב מדבר? באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה
 [יג אביה] והפר לה, והיא לא ידעה ועוברת על נדרה
 ושותה יין ומטמאה למתים, זו היא שצריכה סליחה,
 ואף על פי שהוא מופר. ואם המופרין צריכין סליחה
 קל וחמר לשאינן מופרין: (ו) ואם היו תהיה לאיש. זו
 ארוסה; או אינו אלא נשואה? כשהוא אומר 'ואם בית
 אישה נדרה' (להלן פסוק י), הרי נשואה אמור, וכאן
 בארוסה; ובא לחלק בה, שאביה ובעלה מפירין
 נדריה. הפר האב ולא הפר הבעל, או הפר הבעל

כז

אֶת־כָּל־נְדָרֶיהָ אוֹ אֶת־כָּל־אֶסְרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הָקִים אַתֶּם כִּי־הִחַרְשׁ לָהּ
 טו, טז בַּיּוֹם שְׁמָעוּ: וְאִם־הִפֵּר יִפֹּר אַתֶּם אַחֲרֵי שְׁמָעוֹ וְנִשְׂא אֶת־עֹנֹנָהּ: אֵלֶּה
 הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־אָב לְבָתּוֹ
 בְּנִעֲרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ:

כז א, ב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: נָקֹם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמְּדִינִים אַחֲרֵי קִמְדֹּם שְׁנֵי ב'
 ג תֹּאסֹף אֶל־עַמִּיד: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם לֵאמֹר הִחַלְצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים
 ד לְצָבָא וַיְהִיו עַל־מִדִּין לָתֵת נִקְמַת־יְהוָה בְּמִדִּין: אֵלֶּךָ לַמַּטֵּה אֵלֶּךָ לַמַּטֵּה
 ה לְכָל מַטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלְחוּ לְצָבָא: וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלֹפֵי יִשְׂרָאֵל אֵלֶּךָ לַמַּטֵּה

תרגום אונקלוס

יֵת כָּל נְדָרָהּ אוֹ יֵת כָּל אֶסְרָהּ דְּעִלָּה קִיָּם יִתְהוֹן אַרְי שְׁתִּיק לָהּ בַּיּוֹמָא דְּשִׁמְעָ: טו וְאִם בְּטָלָא יְכַטִּיל יִתְהוֹן
 בְּתַר דְּשִׁמְעָ וַיִּקְבִּיל יֵת חֻבָּה: טז אֲלִין קִימָא דְּפִקִּיד יֵי יֵת מֹשֶׁה בֵּין גּוֹבְרָא לְאַתְתִּיהָ בֵּין אָבָא לְכַרְתִּיהָ בְּרִכּוּתָהּ
 בֵּית אָבוּהָ:

א וּמִלִּיל יֵי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר: ב אֶתְפָּרַע פּוֹרְעָנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן מְדִינָא בְּתַר כֵּן תִּתְכַנֵּישׁ לְעַמִּיד: ג וּמִלִּיל מֹשֶׁה
 עִם עַמָּא לְמִימַר וְרִיזוּ מִנְכּוֹן גּוֹבְרִין לְחִילָא וַיְהוֹן עַל מִדִּין לְתַתֵּן פּוֹרְעָנוֹת דִּין עֲמִיהָ דִּי בְּמִדִּין: ד אֲלָפָא לְשִׁבְטָא
 אֲלָפָא לְשִׁבְטָא לְכָל שִׁבְטָא דְּיִשְׂרָאֵל תִּשְׁלְחוּן לְחִילָא: ה וְאַתְבַּחְרוּ מֵאֲלֹפֵי דְּיִשְׂרָאֵל אֲלָפָא לְשִׁבְטָא

פירוש רש"י

(טו) אַחֲרֵי שְׁמָעוֹ. אַחֲרֵי שְׁשִׁמְעָ וְקִיָּם, שְׁאָמַר 'אֲפֹשִׁי
 בּו', וַחֲזוֹר וְהִפֵּר לָהּ, אֲפֹלוּ בּוּ בַּיּוֹם: וְנִשְׂא אֶת עֹנֹנָהּ.
 הוּא מְכַנֵּס תַּחְתִּיהָ; לְמַדְנוּ מִכָּאן, שֶׁהַגּוֹרֵם תַּקְלָה
 לַחֲבֵירוֹ, הוּא נִכְנָס תַּחְתִּיו לְכָל עֲנָשִׁין:
 סדר כז (ב) מֵאֵת הַמְּדִינִים. וְלֹא מֵאֵת הַמּוֹאֲבִים;
 שֶׁהַמּוֹאֲבִים נִכְנָסוּ לְדָבָר מִחֻמַּת יִרְאָה, שֶׁהָיוּ יֹרְאִים
 מֵהֶם שִׁיְהִיו שׂוֹלְלִים אוֹתָם, שֶׁלֹּא נֹאמַר אֲלֵא 'וְאֵל
 תִּתְגַּר בָּם מִלְחָמָה' (דברים כ:), אֲבָל מְדִינִים נִתְעַבְּרוּ
 עַל רִיב לֹא לָהֶם. דָּבָר אַחֵר: מִפְּנֵי שְׁתֵּי פְרִידוֹת
 טוֹבוֹת שֵׁישׁ לִי לְהוֹצִיא מֵהֶם: רוֹת הַמּוֹאֲבִיָּה
 וְנַעֲמָה הָעַמּוֹנִית: (ג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְגו'. אֵף עַל פִּי

שְׁשִׁמְעָ שְׁמִיתָתוֹ תְלוּיָה בְּדָבָר, עֲשֵׂה בְשִׁמְחָה וְלֹא
 אַחֵר: הִחַלְצוּ. כְּתַרְגּוּמוֹ, לְשׁוֹן 'חֲלוּצֵי צָבָא' (פסוק ה'),
 מְזִינִים: אֲנָשִׁים. צַדִּיקִים; וְכֵן 'בַּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים'
 (שמות יג:), וְכֵן 'אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנַבְנִים' (דברים א:);
 נִקְמַת ה'. שֶׁהָעוֹמֵד כְּנֶגֶד יִשְׂרָאֵל, כְּאֵלוֹ עוֹמֵד כְּנֶגֶד
 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: (ד) לְכָל מַטּוֹת יִשְׂרָאֵל. לְרַבּוֹת
 שִׁבְט לִוִּי: (ה) וַיִּמְסְרוּ. לְהוֹדִיעַ שֶׁבָחָן שֶׁל רוּעֵי
 יִשְׂרָאֵל, כִּמְהָ הֵם חֲבִיבִים עַל יִשְׂרָאֵל; עַד שֶׁלֹּא
 שְׁמָעוֹ בְּמִיתָתוֹ, מָה הוּא אוֹמֵר? 'עוֹד מַעֲט וּסְקִלְנִי'
 (שמות יג:), וּמִשְׁשִׁמְעוֹ שְׁמִיתָת מֹשֶׁה תְלוּיָה
 בְּנִקְמַת מִדִּין, לֹא רָצוּ לְלַכֵּת עַד שֶׁנִּמְסְרוּ עַל כְּרַחֲם:

מפתח סדרי התנך

קיום נדר ושבועה הוא ערך מרכזי בראשי הסדרים.

בויקרא סדר יח וַיְדַבֵּר ה'... אִישׁ אִישׁ... אֲשֶׁר יִקְרִיב קָרְבָּנוֹ לְכָל־נְדָרֵיהֶם וּלְכָל־נִדְבוֹתָם אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לָהּ לַעֲלֹה: וּבַסֵּדֶר
 כג וַיְדַבֵּר ה'... אִישׁ כִּי יִפְלֹא נָדָר בְּעֶרְכָּךְ נִפְשָׁת לָהּ: וּבַדְּבָרִים סדר יט כִּי־תִדָּר נָדָר לָהּ אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵז לְשִׁלְמוֹ כִּי־דָרַשׁ
 יִרְשְׁנוּ ה' אֱלֹהֶיךָ מַעֲמָךְ וְהָיָה כִךְ חֹטָא: שְׁבוּעַת דוד ויהונתן מופיעה בספר שמואל פעמיים: בזמן השבועה ובזמן
 קיומה. בסדר יד וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם ה' לֵאמֹר ה' יִהְיֶה בֵּינֵינוּ וּבֵינֶךָ וּבֵין זָרְעֵינוּ
 וּבֵין זָרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: וּבַסֵּדֶר לג וַיַּחְמֵל הַמֶּלֶךְ עַל־מַפְיִבְשֶׁת בֶּן־יְהוֹנָתָן בֶּן־שָׁאוּל עַל־שִׁבְעַת ה' אֲשֶׁר בִּינָתָם בֵּין דָּוִד וּבֵין
 יְהוֹנָתָן בֶּן־שָׁאוּל: בַּדְּבָרִים סדר ז וְהָיָה עֶקֶב תִּשְׁמָעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וּשְׁמַר ה' אֱלֹהֶיךָ לָךְ
 אֶת־הַבְּרִית וְאֶת־הַחֹסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם: וְהַנְּבִיאִים מַעֲיִדִים עַל הַקּוֹיִם. יְהוֹשֻׁעַ בַּסֵּדֶר יג וַיִּתֵּן ה' לְיִשְׂרָאֵל
 אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָתֵת לְאַבְרָם וְיִרְשׁוּהָ וַיֵּשְׁבוּ בָּהּ: וַיִּרְמִיָּה בַּסֵּדֶר יט וַתִּתֵּן לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעַתָּ
 לְאַבְרָם לָתֵת לָהֶם אָרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ: הַקֶּשֶׁר הַהִדְדִּי מוֹפִיעַ בַּדְּבָרִים הַיָּמִים סדר יז וַיִּשְׁמְחוּ כָל־יְהוּדָה עַל־הַשְּׁבוּעָה כִּי
 בָּכַל־לִבָּם נִשְׁבַּעוּ וּבְכָל־רָצוֹנָם בִּקְשׁוּהָ וַיִּמְצָא לָהֶם וַיִּנַּח ה' לָהֶם מִסְכִּיב: וּבִימֵי הַסְּלִיחוֹת אֲנוּ מִתְפַּלְלִים אֶת תְּפִלַּת
 הַנְּבִיא מִיכָה שְׁבַתְרִי עֶשֶׂר בְּרָאשׁ סדר יב תִּתֵּן אִמָּת לְעֶקֶב חֹסֶד לְאַבְרָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעַתָּ לְאַבְרָם מִימֵי קֶדֶם:

רש"י על פסוק ג: נִקְמַת ה'. שֶׁהָעוֹמֵד כְּנֶגֶד יִשְׂרָאֵל כְּאֵלוֹ עוֹמֵד כְּנֶגֶד הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא.

וכן דברי דבורה בשירתה על הניצחון במלחמה נגד סיסרא, שנקבע לראש סדר ד בשופטים, כִּן יֵאבְדוּ כָל־אֹיְבֵיךָ ה'.
 בנוסף, שני זוגות ראשי סדרים עוסקים בכך. דברי יואב לאבישי אחיו ותפילתו לה' כשהמלחמה נגד בני עמון על
 כבוד ישראל היתה מפנים ומאחור, בשמואל כה חֶזֶק וְנִתְחַזַּק בְּעַד־עַמִּינוּ וּבְעַד עַרֵי אֱלֹהֵינוּ וְה' יַעֲשֶׂה הַטּוֹב בְּעֵינֵינוּ.
 ובדברי הימים ח חֶזֶק וְנִתְחַזַּק בְּעַד־עַמִּינוּ וּבְעַד עַרֵי אֱלֹהֵינוּ וְה' הַטּוֹב בְּעֵינֵינוּ יַעֲשֶׂה. ותפילת חזקיהו המלך למפלת
 סנחריב המחרף אלוקים חי, בראש סדר לא במלכים וְעַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ הוֹשִׁיעֵנוּ נָא מִיָּד וַיְדַע כִּי־מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ כִּי אַתָּה
 ה' אֱלֹהִים לְבַדְּךָ: וּבְרָאשׁ סדר טו בִּישְׁעִיהָ וְעַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ הוֹשִׁיעֵנוּ מִיָּד וַיְדַע כִּי־מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ כִּי־אַתָּה ה' לְבַדְּךָ.

מטות

כז

ו שְׁנַיִם-עָשָׂר אֶלֶף חֲלוּצֵי צָבָא: וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף לַמָּטָה לַצָּבָא אֹתָם
וְאֶת-פִּינְחָס בֶּן-אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן לַצָּבָא וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ וְחֻצְצֹרוֹת הַתְּרוּעָה
ז בִּידּוֹ: וַיַּצְבֹּאוּ עַל-מִדְיָן כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וַיַּהֲרֹגוּ כָּל-זָכָר:
ח וְאֶת-מַלְכֵי מִדְיָן הָרְגוּ עַל-חֲלָלֵיהֶם אֶת-אָוִי וְאֶת-רָקֵם וְאֶת-צֹר
וְאֶת-חוּר וְאֶת-רָבֹעַ חֲמֹשֶׁת מַלְכֵי מִדְיָן וְאֵת בַּלְעָם בֶּן-בְּעֹזַר הָרְגוּ
ט בַּחֲרֹב: וַיָּשׁוּבוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-נָשֵׁי מִדְיָן וְאֶת-טַפָּם וְאֵת כָּל-בְּהֵמָתָם
י וְאֶת-כָּל-מִקְנֵהֶם וְאֶת-כָּל-חֵילָם בְּזָזוּ: וְאֵת כָּל-עַרְיָהֶם בְּמוֹשְׁבֹתָם וְאֵת
יא כָּל-טִירָתָם שָׂרְפוּ בָאֵשׁ: וַיִּקְחוּ אֶת-כָּל-הַשָּׁלָל וְאֵת כָּל-הַמִּלְקוֹחַ בְּאָדָם
יב וּבְבַהֲמָה: וַיָּבֹאוּ אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
אֶת-הַשְּׂבִי וְאֶת-הַמִּלְקוֹחַ וְאֶת-הַשָּׁלָל אֶל-הַמַּחֲנֶה אֶל-עֶרְבַת מוֹאָב אֲשֶׁר
יג עַל-יַרְדֵּן יֵרֵחוֹ:

וַיַּצְבֹּאוּ מֹשֶׁה וְאֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן קָמָה שְׁלִישִׁי 2 ג

תרגום אונקלוס

תרי עשר אלפין מזרזי חילא: ו ושלח תהון משה אלפא לשבטא לחילא תהון וית פינחס בר אלעזר כהנא לחילא ומני קודשא וחצוצרת יבכתא בידיה: ז ואתחילו על מדין כמא דפקיד יי ית משה וקטלו כל דכורא: ח וית מלכי מדין קטלו על קטיליהון ית אָוִי וית רָקֵם וית צֹר וית חור וית רבֹעַ חמֵשׁ מלְכֵי מִדְיָן וית בַּלְעָם בר בעֹזַר קטלו בחרבא: ט ושבו בני ישראל ית נְשֵׁי מִדְיָן וית טפלהון וית כל בעירהון וית כל גיתיהון וית כל נכסיהון בזו: י וית כל קרויהון במוֹת־בְּנֵיהוֹן וית כל בית סגדתהון אוקידו בנורא: יא ושבו ית כל עדאה וית כל דברתא באנשא ובבעירא: יב ואיתאו לות משה ולות אלעזר כהנא ולות כנשתא דבני ישראל ית שביא וית דברתא וית עדאה למשריתא למישריא דמואב דעל ירדנא דיריחו: יג ונפקו משה ואלעזר כהנא

פירוש רש"י

אמר להם: אם כשהייתם ששים רבוא לא יכלתם להם, עתה בשנים עשר אלף אתם באים להלחם? נתנו לו שכרו משלם [ויג משלם] ולא קפחוהו: בחרב. הוא בא על ישראל והחליף אמנותו באמנותם, שאין נושעים [ויג נוצחים] אלא בפייהם על ידי תפלה ובקשה, ובא הוא ותפש אמנותם לקללם בפיו, אף הם באו עליו והחליפו אמנותם באמנות האמות, שבאין בחרב, שנאמר 'ועל חרבך תחיה' (בראשית כה:ג): (י) טירתם. מקום נוטירין שלהם, שהוא לשון מושב כמרים יודעי חקיהם; דבר אחר: לשון מושב שריהם, כמו שמתרגם 'סרני פלשתים' (יהושע ח:ג) – 'טורני פלשתאי': (יא) ויקחו את כל השלל וגו'. מגיד, שהיו כשרים וצדיקים, ולא נחשדו על הגזל לשלח יד בבזה שלא ברשות, שנאמר 'את כל השלל וגו'; ועליהם מפרש בקבלה: 'שניף כעדר הרחלים וגו' (שיר השירים פסוק פג) – אף אנשי המלחמה שבין כלם צדיקים: שלל. הן מטלטלין של מלבוש ותכשיטין: בז. הוא בזת מטלטלין שאינם תכשיט: מלקוח. אדם ובהמה; ובמקום שכתוב 'שבי' אצל 'מלקוח': 'שבי' – באדם ו'מלקוח' – בבהמה: (יג) ויצאו משה ואלעזר הכהן. לפי שראו את נערי ישראל יוצאים לחטף מן הבזה:

(ו) אתם ואת פינחס. מגיד, שהיה פינחס שקול כנגד כלם. ומפני מה הלך פינחס ולא הלך אלעזר? אמר הקדוש ברוך הוא: מי שהתחיל במצוה – שהרג כזבי בת צור – יגמרו! ; דבר אחר: שהלך לנקם נקמת יוסף אבי אמו, שנאמר 'והמדינים מכרו אתו' (בראשית לג:לו). ומנין שהיתה אמו של פינחס משל יוסף? שנאמר 'מבנות פוטיאל' (שמות ד:כד) – מזרע יתרו שפטם עגלים לעבודה זרה, ומזרע יוסף שפטם ביצרו. דבר אחר: שהיה משובח מלחמה: וכלי הקדש. זה הארון והציץ; שהיה בלעם עמהם ומפריח מלכי מדין בכשפים, והוא עצמו פורח עמהם. הראה להם את הציץ שהשם חקוק בו, והם נופלים; לכך נאמר 'על חלליהם' (להלן פסוק ח) במלכי מדין, שנופלים על החללים מן האויר. וכן בבלעם כתיב 'אל חלליהם' בספר יהושע (ח:כב): בידו. ברשותו; וכן 'ויקח את כל ארצו מידו' (במדבר יח:מב): (ח) חמשת מלכי מדין. וכי איני רואה שחמשה מנה הכתוב, למה הזקק לומר 'חמשת'? אלא, ללמדך ששוו כלם בעצה והשוו כלם בפרענות. בלעם הלך שם לטל שכר עשרים וארבעה אלף שהפיל מישראל בעצתו, ויצא ממדין לקראת ישראל ומשיאן עצה רעה.

מטות

כז

י' וְכָל-נְשֵׁי־הָעֵדָה לְקִרְאתָם אֶל-מַחוּץ לַמַּחֲנֶה: וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי
טו הַחֵיל שְׂרֵי הָאֲלָפִים וְשְׂרֵי הַמָּאוֹת הַבָּאִים מִצִּבְא הַמִּלְחָמָה: וַיֹּאמֶר
טז אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הַחֵייתֶם כָּל-נַקְבָּה: הֵן הִנֵּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר בְּלָעַם
יז לְמִסְר־מַעַל בִּיהוָה עַל-דְּבַר פִּעּוֹר וַתְּהִי הַמִּגֶּפֶה בַּעֲדַת יְהוָה: וַעֲתָה
יח הֲרֹגוּ כָל-זָכָר בַּטֶּף וְכָל-אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר הֲרֹגוּ: וְכָל הַטֶּף
יט בְּנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הַחֲיוּ לָכֶם: וְאַתֶּם חֲנוּ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה
שְׁבַע־יָמִים כָּל הָרֹג נָפֶשׁ וְכָל נִגְעַ בְּחָלָל תִּתְחַטְּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
כ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם: וְכָל-בֶּגֶד וְכָל-כְּלִי-עוֹר וְכָל-מַעֲשֵׂה עֲזִים
כא וְכָל-כְּלִי-עֵץ תִּתְחַטְּאוּ: וַיֹּאמֶר קָמוּ
אלעזר הכהן אל-אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חקת התורה
כב אשר-צוה יהוה את-משה: אך את-הזֶהב ואת-הכסף את-הנחשת

תרגום אונקלוס

וכל רב־רבי כְּנִשְׁתָּא לְקַדְמוֹתָהוֹן לְמִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא: י' וְרִגִּז מֹשֶׁה עַל דְּמַמְנָן עַל חֵילָא רַבְנֵי אֲלָפֵי וְרַבְנֵי מֵאוֹתָא
דְּאִתּוּ מַחִיל קָרְבָּא: טו וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה הַקְּיִימָתוֹן כָּל נֻקְבָּא: טז הָא אֲנִין הוּאָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעֲיִצַת בְּלָעַם
לְשִׁקְרָא שְׁקֵר קָדָם יי עַל עֵיסק פִּעּוֹר וְהוֹת מַחֲתָא בְּכִנְשָׁתָא דִּי: יז וּכְעַן קְטוּלוּ כָל דְּכוּרָא בְּטַפְלָא וְכָל אִתְתָּא
דִּידַעַת גְּבֵר לְמִשְׁכָּבֵי דְּכוּרָא קְטוּלוּ: יח וְכָל טַפְלָא בְּנִשְׂיָא דְלָא יָדְעָא מִשְׁכָּבֵי דְּכוּרָא קְיִימוּ לְכוּן: יט וְאַתּוֹן שְׂרוּ
מִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא שְׁבַע־יָמִין כָּל דְּקִטְל נִפְשָׁא וְכָל דְּקָרַב בְּקִטְלָא תְּדוֹן עֲלוּהִי בְיוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
אַתּוֹן וּשְׁבִיכוֹן: כ וְכָל לְבוֹשׁ וְכָל מֶאֵן דְּמִשְׁפָּךְ וְכָל עוֹבֵד דְּמַעְזִי וְכָל מֶן דְּאֵעַ תְּדוֹן עֲלוּהִי: כא וַאֲמַר אֲלֵעֶזֶר כְּהֵנָּה
לְגוֹבְרֵי חֵילָא דְאִתּוּ לְקָרְבָּא דָּא גְזִירַת אֹרִיתָא דְּפָקִיד יי יְת מֹשֶׁה: כב בְּרַם יְת דְּהָבָא וְיְת כֶּסֶף יְת נְחֹשֶׁא

פירוש רש"י

שְׁנֵאמַר 'וְאַתָּן צֹאנִי צֹאן מִרְעִיתִי אָדָם אַתֶּם' (יחזקאל
כ"א: – 'אַתֶּם קְרוּיִים אָדָם, וְאִין גּוֹיִם קְרוּיִים אָדָם',
מוֹדָה הוּא שֶׁהַגּוֹיִם מְטַמְּאִים בְּמַגֵּעַ וּבְמִשְׁא, שְׁלֹא
נֵאמַר אָדָם אֵלָּא אֲצֵל טַמְאָת אֲהֵלוֹת, שְׁנֵאמַר 'אָדָם
כִּי יָמוּת בְּאֵהָל' (לעיל י"ז:כב): אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם. לֹא
שֶׁהַגּוֹיִם מְקַבְּלִין טַמְאָה וְצָרִיכִין הַזָּהָה, אֲלֹא, מָה
אַתֶּם בְּנֵי בְרִית, אֵף שְׁבִיכֶם כְּשִׁיבֹאוּ לְבְרִית
וְיִטְמְאוּ, צָרִיכִין הַזָּהָה: (כ) וְכָל מַעֲשֵׂה עֲזִים. לְהִבְיָא
כָּלִי הַקְּרָנִים וְהַטְּלָפִים וְהַעֲצָמוֹת: (כ"א) וַיֹּאמֶר
אֲלֵעֶזֶר הַכֹּהֵן וְגו'. לְפִי שֶׁבָּא מֹשֶׁה לְכָלֵל כַּעַס בָּא
לְכָלֵל טַעוֹת, שֶׁנִּתְעַלְמוּ מִמֶּנּוּ הַלְכוֹת גְּעוּלֵי גוֹיִם.
וְכֵן אֵתָּה מוֹצֵא בְּשִׁמְיִי לְמַלְּאוּאִים, שְׁנֵאמַר 'וַיִּקְצֹף
עַל אֲלֵעֶזֶר וְעַל אִיתָמָר' (ויקרא ה'ט): – בָּא לְכָלֵל כַּעַס,
בָּא לְכָלֵל טַעוֹת. וְכֵן ב'שִׁמְעוּ נָא הַמְּרִים: 'וַיִּיָּד אֵת
הַסֵּלַע' (לעיל י"ז:מ"א) – עַל יְדֵי הַכַּעַס טַעָה: אֲשֶׁר
צוּה ה' וְגו'. תִּלְהָה הַהוֹרָאָה בְּרַבּוֹ: (כב) אֵךְ אֵת
הַזֶּהָב וְגו'. אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִזְהִיר לָכֶם מֹשֶׁה אֲלֹא עַל
הַלְכוֹת טַמְאָה, עוֹד יֵשׁ לְהִזְהִיר לָכֶם עַל הַלְכוֹת
גְּעוּל; 'וְאֵךְ' – לְשׁוֹן מַעוֹט, כְּלוּמַר, מִמּוֹעֲטִים אַתֶּם
מְלַהֲשֵׁתְמַשׁ בְּכָלִים, אֲפִלּוּ לְאַחַר טְהוּרָתָם מְטַמְּאָת
הַמֶּת, עַד שִׁיטְהֵרוּ מִבְּלִיעַת אֲסוּר גְּבִלוֹת. וְרַבּוֹתֵינוּ
אָמְרוּ: 'אֵךְ אֵת הַזֶּהָב' לֹאמַר, שֶׁצָּרִיךְ לְהַעֲבִיר חֻלְדָּה
שֶׁלּוֹ קָדָם שִׁיגְעִילָנוּ; וְזֵהוּ לְשׁוֹן 'אֵךְ' – שֶׁלֹּא יִהְיֶה
שֵׁם חֻלְדָּה, אֵךְ הַמִּתְכַּת יִהְיֶה כְּמוֹת שֶׁהוּא:

(י') וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיל. מִמְּנִים עַל הַחֵיל;
לְלַמַּדְךָ, שֶׁכָּל סִרְחוֹן הַדּוֹר תְּלוּי בְּגִדּוּלִים, שֵׁישׁ כַּחַ
בִּידָם לְמַחֲוֹת: (טז) הֵן הִנֵּה. מַגִּיד, שֶׁהָיוּ מְכִירִים
אוֹתָן: 'זוֹ הִיא שְׁנִכְשֵׁל פְּלוּנִי בָּה': בְּדָבָר בְּלָעַם. אָמַר
לָהֶם: אֲפִלּוּ אַתֶּם מְכַנְּסִים כָּל הַמוֹנוֹת שֶׁבַּעוֹלָם, אֵין
אַתֶּם יְכוּלִים לָהֶם; שְׁמָא מְרַבִּים אַתֶּם מִן הַמַּצְרִים
שֶׁהָיוּ 'שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בַּחוּר' (שְׁמוֹת י"ב:ט) ? בּוֹאוּ
וְאַשִׁיאַכֶם עֲצָה: אֲלֵהֵיהֶם שֶׁל אֱלֹהֵי שׁוֹנָא זְמָה הוּא
וְכו', כִּדְאִיתָא בְּחֻלְק (סְנַהֲדִין קו'). וּבִסְפָּרִי: (יז) וְכָל
אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ. רְאוּיָה לְבַעַל, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא
נִבְעָלָה; וּלְפָנֵי הַצִּיץ הַעֲבִירוּם, וְהָרְאוּיָה לְבַעַל פְּנִיָּה
מוֹרִיקוֹת: הֲרֹגוּ. לְמָה חֲזַר וַאֲמַר ? לְהַפְסִיק הָעֲנִיָּן –
דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: שְׁאֵם אֲנִי קוֹרָא: 'הֲרֹגוּ כָל זָכָר
בַּטֶּף וְכָל אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ וְכָל הַטֶּף בְּנֵשִׁים וְגו' –
אֵינִי יוֹדֵעַ אִם לְהִרְגַּם עִם הַזְּכָרִים אוֹ לְהַחֲיוֹת עִם
הַטֶּף ? לְכָךְ נֵאמַר 'הֲרֹגוּ: (יט) מַחוּץ לַמַּחֲנֶה. שֶׁלֹּא
יִכְנָסוּ לְעִזְרָה: כָּל הָרֹג נִפְשָׁה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בַּהוֹרֵג
בְּדָבָר הַמְּקַבֵּל טַמְאָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר; וְלַמַּדְךָ
הַכְּתוּב, שֶׁהַכְּלִי מְטַמְּא אָדָם בְּחַבּוּרֵי הַמֶּת, כְּאִלּוּ
נוֹגֵעַ בְּמֶת עֲצָמוֹ; אוֹ אֲפִלּוּ זָרֵק בּוֹ חֵץ וְהֲרֹגוּ ?
תְּלַמוּד לֹאמַר 'וְכָל נִגְעַ בְּחָלָל' – הַקִּישׁ הוֹרֵג לְנוֹגֵעַ,
מָה נוֹגֵעַ עַל יְדֵי חַבּוּרוֹ, אֵף הוֹרֵג עַל יְדֵי חַבּוּרוֹ:
תִּתְחַטְּאוּ. בְּמִי נִדָּה, כְּדִין שְׁאָר טַמְאֵי מִתִּים; שְׁאֵף
לְדָבָרֵי הָאוֹמְרִים: קְבָרֵי גוֹיִם אֵינֶם מְטַמְּאִין בְּאֵהָל,

כז כג אֶת־הַבְּרִזָּל אֶת־הַבְּדִיל וְאֶת־הָעֶפְרָת: כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר־יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ
בָּאֵשׁ וְטָהָר אֲךָ בְּמִי נִדָּה יִתְחַטֵּא וְכָל אֲשֶׁר לֹא־יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ
כֹּד בְּמִים: וְכִבְסֶתֶם בְּגִדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְטָהַרְתֶּם וְאַחֵר תָּבֹאוּ
כח א, ב אֶל־הַמִּחֻנָּה: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: שָׂא קִמּוֹ רִבְעִי ד' א

אֶת רֹאשׁ מַלְקוֹחַ הַשְּׂבִי בָאָדָם וּבַבְּהֵמָה אֹתָהּ וְאַלְעֹזֶר הַכֹּהֵן וְרֹאשֵׁי
ג אֲבוֹת הָעֵדָה: וְחִצִּיתָ אֶת־הַמַּלְקוֹחַ בֵּין תַּפְשֵׁי הַמַּלְחָמָה הַיִּצְאִים לְצָבָא
ד וּבֵין כָּל־הָעֵדָה: וְהִרְמַת מָכֶס לַיהוָה מֵאֵת אֲנָשֵׁי הַמַּלְחָמָה הַיִּצְאִים לְצָבָא
אֶחָד נָפֶשׁ מִחֲמֵשׁ הַמָּאוֹת מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבֶּקָר וּמִן־הַחֲמֹמִים
ה וּמִן־הַצֹּאן: מִמִּחְצִיתָם תִּקְחוּ וְנִתְּנָה לְאַלְעֹזֶר הַכֹּהֵן תְּרוּמַת יְהוָה:
ו מִמִּחְצַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל תִּקַּח | אֶחָד | אֶחָד מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם

תרגום אונקלוס

יֵת בְּרִזָּלָא יֵת עֲבָצָא וֵית אֲבָרָא: כָּג כָּל מַדְעָם דְּמַתְעַל בְּנוֹרָא תַעֲבֵרוּנִיָּה בְּנוֹרָא וְיִדְכִי בְרָם בְּמִי אֲדִיּוּתָא יֵתִי
וְכָל דְּלָא מַתְעַל בְּנוֹרָא תַעֲבֵרוּנִיָּה בְּמִיָּא: כֹּד וְתַחֲוֹרֹן לְבוּשִׁיכֹן בְּיוֹמָא שְׁבִיעֵינָהּ וְתִדְכֹן וְכֹתֵר כֶּן תִּיעֲלוֹן
לְמִשְׁרִיתָא: א וַאֲמַר יִי לְמֹשֶׁה לְמִימַר: ב קָבִיל יֵת חוֹשֶׁפֶן דְּבֵרַת שְׂבִיָּא בְּאִנְשָׁא וּבְכַעֲרָא אֶת וְאַלְעֹזֶר כְּהֵנָּה
וְרִישֵׁי אֲבֹתָא כְּנִשְׁתָּא: ג וְתַפְלִיג יֵת דְּבֵרַתָּא בֵּין גּוֹבְרֵי מְגִיחֵי קָרְבָּא דְּנִפְקוּ לְחִילָא וּבֵין כָּל כְּנִשְׁתָּא: ד וְתַפְרִישׁ נְסִיבָא קֳדָם
יִי מִן גּוֹבְרֵי מְגִיחֵי קָרְבָּא דְּנִפְקוּ לְחִילָא חֲדָא נִפְשָׁא מִחֲמִישׁ מָאָה מִן אִנְשָׁא וּמִן תּוֹרִי וּמִן חֲמִרִי וּמִן עֲנָא: ה מִפְּלִגּוּתָהּ
תִּסְבֹּן וְתִתְנֹן לְאַלְעֹזֶר כְּהֵנָּה אֲפֻרְשׁוּתָא קֳדָם יִי: ו וּמִפְּלִגּוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּסַּב חַד דִּיתְחַד מִן חֲמִשִּׁין מִן אִנְשָׁא

פירוש רש"י

(כג) כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ. לְבִשָּׁל בּוֹ כָּלוּם: וְכִמָּה הֵם? אַרְבָּעִים סָאָה: וְכָל אֲשֶׁר לֹא יָבֹא בָאֵשׁ.
תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ. כְּדָרָךְ תִּשְׁמִישׁוּ – הִגְעַלְתוּ: מִי
שֶׁתִּשְׁמִישׁוּ עַל יְדֵי חֲמִין – יִגְעִילֻנוּ בְּחֲמִין, וּמִי
שֶׁתִּשְׁמִישׁוּ עַל יְדֵי צָלִי, כְּגֹוֶן הַשְּׁפֹד וְהָאֶסְכָּלָה –
יִלְבְּנוּ בָאוֹר: אֲךָ בְּמִי נִדָּה יִתְחַטֵּא. לְפִי פִשּׁוּטוֹ
'חֲטוּי' זֶה – לְטַהֲרוֹ מִטְּמֵאֵת מֵת. אָמַר לָהֶם: 'צָרִיכִין
הַכִּלִּים גְּעוּל – לְטַהֲרֵן מִן הָאֶסּוּר, וְחֲטוּי – לְטַהֲרֵן
מִן הַטְּמֵאָה'. וּרְבוּתֵינוּ דְּרָשׁוּ מִכָּאן, שֶׁאֵף לְהַכְשִׁירֵן
מִן הָאֶסּוּר הִטְעִין טְבִילָה לְכָלִי מִתְּכֹות; וְיָמִי נִדָּה'
הַכְּתוּבִין כָּאן דְּרָשׁוּ: מִים הָרְאוּיִם לְטַבֵּל בָּהֶם נִדָּה,

מפתח סדרי התנ"ך

דיני שלל מלחמה. אצלנו נחלק השלל לשני חלקים שווים, מחצית לכל העדה ומחצית ללוחמים, כך שכל לוחם
קיבל חלק גדול בהרבה מכל אחד שנשאר במחנה. גם המכס לה' שונה. בעוד שכל העם נותן אחד מחמישים מחלקו
לה', הלוחמים נותנים עשירית מכך – אחד מחמש מאות.

דוד המלך שחילק את השלל רק בין החיילים, קבע שכולם, מי שהשתתפו בקרב ומי ששמרו על הכלים מאחור, יחלקו
בשווה. הפסוק בו קובע דוד שחוק זה תקף לעולם נקבע כראש סדר כ' בשמואל, ויהי מהיום ההוא ומעלה וישמרה לחק
ולמשפט לישׁרָאל עד היום הזה:

רש"י בבראשית (יא:כד) אומר שאברהם אבינו חוקק חוק זה: אף על פי שֶׁעָבְדִי נִכְנָסוּ לְמַלְחָמָה... וְעָנָר וְחִבְרִי יֵשְׁבוּ
עַל הַכִּלִּים לְשֹׁמֵר, אֲפֹלוּ הֵכִי הֵם יִקְחוּ חֶלְקָם. וּמִמֶּנּוּ לְמַד דָּוִד... וְלִכְךָ נֶאֱמַר וַיְהִי מִהַיּוֹם הַהוּא וּמִעַלָּה וּשְׁמָהּ לְחַק
וּלְמִשְׁפָּט (שמואל כ:א), וְלֹא נֶאֱמַר וְהִלָּאָה, לְפִי שֶׁכָּבֵר נִתֵּן הַחֶק בְּיָמֵי אֲבָרָם:

הפסוק סדר כח היא מִשְׁעִיָּה (כ:מה–כא:ד+כא:כג) הִיקַח מִגְבוּר מַלְקוֹחַ וְאִם־שְׂבִי צִדִּיק יִמְלֹט: כִּי־כֵּה אָמַר ה' גִּם־שְׂבִי
גְבוּר יִקַּח וּמַלְקוֹחַ עָרִיץ יִמְלֹט וְאֶת־יְרִיבָךְ אֲנֹכִי אֲרִיב וְאֶת־בְּנִיךָ אֲנֹכִי אוֹשִׁיעַ: (ראש סדר כא) וְהָאֲכִלְתִּי אֶת־מוֹנִיךָ
אֶת־בְּשָׂרְךָ וּכְעָסִי דָמָם יִשְׁפְּרוּ וְיִדְעוּ כָּל־בָּשָׂר כִּי אֲנִי ה' מוֹשִׁיעֶךָ וּגְאֻלָּךְ אֲבִיר יַעֲקֹב... הֵן בְּעוֹנֵתֶיכֶם נִמְכַּרְתֶּם...
וְהִיא מִסְתִּימָת בַּפְּסוּק (כא:כג) וּפְדוּיָי ה' יִשׁוּבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׁמְחַת עוֹלָם עַל־רֹאשָׁם שְׁשׂוֹן וְשִׁמְחָה וְיִשְׁגֹּון נְסוּ
יָגוֹן וְאִנְחָה: הַפְּסוּק הַמְּסִיִּים אֵת הַהַפְטָרָה זֶה לַפְּסוּק שֶׁנִּבְחַר לְרֹאשׁ סֵדֶר יֵד (שם). מַלְקוֹחַ הַשְּׂבִי שֶׁל גִּיבוּרֵי יִשְׂרָאֵל
הַצְדִּיקִים נִשְׁאָר בִּידְרֵנוּ, וְאִילוּ אָנוּ שֶׁנִּלְקַחְנוּ בִּשְׂבִי עֲרִיצִים, נִפְדִּינוּ עַל יְדֵי ה'.

מטות

כח

מִן־הַבֶּקָר מִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־הַצֹּאן מִכָּל־הַבְּהֵמָה וְנָתַתָּה אֹתָם לְלוֹיִם
 ז' שְׁמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה: וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 ח אֶת־מֹשֶׁה: וַיְהִי הַמִּלְקוֹחַ יָתֵר הַבֹּז אֲשֶׁר בָּזְזוּ עִם הַצֹּבָא צֹאן שְׁש־מֵאוֹת
 ט, י אֵלֶף וְשִׁבְעִים אֵלֶף וַחֲמֵשֶׁת אֲלָפִים: וּבִקֹּר שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים אֵלֶף: וַחֲמֹרִים
 יא אֶחָד וְשִׁשִּׁים אֵלֶף: וַנִּפֹּשׂ אָדָם מִן־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר
 יב כָּל־נַפֶּשׁ שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶף: וַתְּהִי הַמַּחֲצָה חֶלֶק הַיִּצְאִים בַּצֹּבָא מִסֵּפֶר
 הַצֹּאן שְׁלֹש־מֵאוֹת אֵלֶף וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶף וְשִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת:
 יג, יד וַיְהִי הַמֶּכֶס לַיהוָה מִן־הַצֹּאן שֵׁשׁ מֵאוֹת חֲמֵשׁ וְשִׁבְעִים: וְהַבֶּקָר שֵׁשָׁה
 טו וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶף וּמֶכֶס לַיהוָה שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים: וַחֲמֹרִים שְׁלֹשִׁים אֵלֶף
 טז וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וּמֶכֶס לַיהוָה אֶחָד וְשִׁשִּׁים: וַנִּפֹּשׂ אָדָם שֵׁשָׁה עָשָׂר אֵלֶף
 יז וּמֶכֶס לַיהוָה שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים נָפֶשׁ: וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־מֶכֶס תְּרוּמַת יְהוָה
 יח לְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וּמִמַּחֲצִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
 יט חָצָה מֹשֶׁה מִן־הָאֲנָשִׁים הַצֹּבָאִים: וַתְּהִי מַחֲצֵת הָעֵדָה מִן־הַצֹּאן
 כ שְׁלֹש־מֵאוֹת אֵלֶף וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶף שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: וּבִקֹּר
 כא, כב שֵׁשָׁה וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶף: וַחֲמֹרִים שְׁלֹשִׁים אֵלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: וַנִּפֹּשׂ אָדָם
 כג שֵׁשָׁה עָשָׂר אֵלֶף: וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִמַּחֲצֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הָאֶחָד אֶחָד
 מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבְּהֵמָה וַיִּתֵּן אֹתָם לְלוֹיִם שְׁמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת
 כד מִשְׁכַּן יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וַיִּקְרְבוּ אֶל־מֹשֶׁה הַפְּקָדִים אֲשֶׁר
 כה לְאֵלֶיךָ הַצֹּבָא שְׁרֵי הָאֲלָפִים וְשְׁרֵי הַמֵּאוֹת: וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה עֲבָדֶיךָ

חמישי

תרגום אונקלוס

מִן תּוֹרֵי מִן חֲמֹרִי וּמִן עֲנָא מִכָּל בְּעִירָא וְתַתִּין יְתֵהוּן לְלִיּוֹאִי נְטָרִי מִטְּרַת מִשְׁכָּנָא דִּי: ז' וְעַבְד מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר כֹּהֵנָא
 כְּמָא דְּפָקִיד יְיָ יְת מֹשֶׁה: ח וְהָיָה דְּבִרְתָּא שָׂאָר בְּזָא דְּבִזּוּ עֲמָא דְּנִפְקוּ לְחִילָא עֲנָא שִׁית מָאָה וְשִׁבְעִין וַחֲמֵשָׁא אֲלָפִין:
 ט וְתוֹרֵי שִׁבְעִין וְתָרִין אֲלָפִין: י וַחֲמֹרִי שְׁתִּין וְחָד אֲלָפִין: יא וַנִּפֹּשֵׁא דְאַנְשָׁא מִן נְשִׂיאָ דְלָא יָדְעָא מִשְׁכָּבִי דְכּוֹרָא
 כָּל נִפְשָׁתָא תְּלָתִין וְתָרִין אֲלָפִין: יב וְהָיָה פְּלִגּוּתָא חוּלְק גּוֹבְרִיא דְנִפְקוּ לְחִילָא מִנִּין עֲנָא תְּלַת מָאָה וְתַלְתִּין
 וְשִׁבְעָא אֲלָפִין וַחֲמִישׁ מָאָה: יג וְהָיָה נְסִיבָא קָדָם יְיָ מִן עֲנָא שִׁית מָאָה וְשִׁבְעִין וַחֲמִישׁ: יד וְתוֹרֵי תְּלָתִין וְשִׁתָּא
 אֲלָפִין וְנְסִיבָהוֹן קָדָם יְיָ שִׁבְעִין וְתָרִין: טו וַחֲמֹרִי תְּלָתִין אֲלָפִין וַחֲמִישׁ מָאָה וְנְסִיבָהוֹן קָדָם יְיָ שְׁתִּין וְחָד:
 טז וַנִּפֹּשֵׁא דְאַנְשָׁא שְׁתַּת עָשָׂר אֲלָפִין וְנְסִיבָהוֹן קָדָם יְיָ תְּלָתִין וְתָרִין נִפְשִׁין: יז וַיְהִי מֹשֶׁה יְת נְסִיב אֲפֹרְשׁוּתָא
 קָדָם יְיָ לְאַלְעָזָר כֹּהֵנָא כְּמָא דְּפָקִיד יְיָ יְת מֹשֶׁה: יח וּמִפְּלִגּוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּפִלְג מֹשֶׁה מִן גּוֹבְרִיא דְנִפְקוּ לְחִילָא:
 יט וְהָיָה פְּלִגּוּת כְּנִשְׁתָּא מִן עֲנָא תְּלַת מָאָה וְתַלְתִּין וְשִׁבְעָא אֲלָפִין וַחֲמִישׁ מָאָה: כ וְתוֹרֵי תְּלָתִין וְשִׁתָּא אֲלָפִין:
 כא וַחֲמֹרִי תְּלָתִין אֲלָפִין וַחֲמִישׁ מָאָה: כב וַנִּפֹּשֵׁא דְאַנְשָׁא שְׁתַּת עָשָׂר אֲלָפִין: כג וְנְסִיב מֹשֶׁה מִפְּלִגּוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 יְת דֹּאֲתָחַד חָד מִן חֲמִשִּׁין מִן אֲנָשָׁא וּמִן בְּעִירָא וַיְהִי יְתֵהוּן לְלִיּוֹאִי נְטָרִי מִטְּרַת מִשְׁכָּנָא דִּי כְּמָא דְּפָקִיד יְיָ
 יְת מֹשֶׁה: כד וַקְרִיבוּ לִוְיָת מֹשֶׁה דְּמִמוֹנָן עַל אֲלָפֵי חִילָא רַבְנֵי אֲלָפֵי וּרְבִנֵי מֵאוֹתָא: כה וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה עֲבָדֶיךָ

פירוש רש"י

(ח) וַיְהִי הַמִּלְקוֹחַ יָתֵר הַבֹּז. לפי שלא נצטוו להרים
 מֶכֶס מִן הַמִּטְלָטְלִין אֶלָּא מִן הַמִּלְקוֹחַ, כְּתֹב אֵת
 הַלְשׁוֹן הַזֶּה: 'וַיְהִי הַמִּלְקוֹחַ' – שָׂבָא לְכַלֵּל חֲלָקָה
 וְלִכְלֹל מֶכֶס, שֶׁהִיָּה עוֹדֵף עַל בֹּז הַמִּטְלָטְלִין 'אֲשֶׁר
 בָּזְזוּ עִם הַצֹּבָא' אִישׁ לוֹ, וְלֹא בָּא לְכַלֵּל חֲלָקָה –

מִסֵּפֶר הַצֹּאן וגו': (יח) וּמִמַּחֲצִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
 חָצָה מֹשֶׁה. לַעֲדָה, וְהוֹצִיָּאָה לָהֶם מִן הָאֲנָשִׁים
 הַצֹּבָאִים: (יט) וַתְּהִי מַחֲצֵת הָעֵדָה. כֹּךְ וְכָד:
 (כג–כד) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וגו' הַפְּקָדִים. הַמְּמַנִּים:

מטות

כח

נִשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בִּידֵנּוּ וְלֹא־נִפְקָד מִמֶּנּוּ אִישׁ:
 כו וּנְקָרְב אֶת־קֶרְבֵּן יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר מֵצָא כְלִי־זָהָב אֲצַעֲדָה וְצִמִּיד טַבַּעַת
 כז עָגִיל וְכוּמָז לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי יְהוָה: וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
 כח אֶת־הַזָּהָב מֵאֵתָם כָּל כְּלִי מַעֲשֶׂה: וַיְהִי | כָּל־זָהָב הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הָרִימוּ
 לַיהוָה שֵׁשֶׁה עָשָׂר אֶלֶף שֶׁבַע־מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל מֵאֵת שְׁרֵי הָאֲלָפִים
 כט, וּמֵאֵת שְׁרֵי הַמֵּאוֹת: אֲנָשִׁי הַצָּבָא בָּזְזוּ אִישׁ לוֹ: וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
 אֶת־הַזָּהָב מֵאֵת שְׁרֵי הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וַיָּבֹאוּ אֹתוֹ אֶל־אַהֲל מוֹעֵד
 זָכְרוֹן לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי יְהוָה:

א וּמִקְנֶה | רֹב הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן וּלְבְנֵי־גָד עֲצוּם מְאֹד וַיִּרְאוּ אֶת־אֶרֶץ
 ב יַעֲזֹר וְאֶת־אֶרֶץ גִּלְעָד וְהִנֵּה הַמָּקוֹם מָקוֹם מִקְנֶה: וַיָּבֹאוּ בְנֵי־גָד וּבְנֵי
 רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־נְשֵׁי־הָעֵדָה לֵאמֹר:
 ג עֲטֹרוֹת וְדִיבָן וַיַּעֲזֹר וְנִמְרָה וְחִשְׁבּוֹן וְאֶלְעֵלָה וּשְׁבָם וְנָבו וּבַעֲזָן:
 ד הָאֶרֶץ אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה לִפְנֵי עַדְת יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ מִקְנֶה הוּא וְלַעֲבָדֶיךָ
 ה מִקְנֶה: וַיֹּאמְרוּ אִם־מִצָּאֵנוּ חֵן קִמְט^ו ו
 בְּעֵינֶיךָ יִתֵּן אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת לַעֲבָדֶיךָ לְאַחֲזָה אֶל־תַּעֲבֹרֵנוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן:
 ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי־גָד וּלְבְנֵי רְאוּבֵן הֶאֱחִיכֶם יָבֹאוּ לַמִּלְחָמָה וְאַתֶּם
 ז תֵּשְׁבוּ פֹה: וְלָמָּה תִּנּוּאוּן [תְּנִיאוּן] אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַבְרֵי אֶל־הָאֶרֶץ

תרגום אונקלוס

קבילו ית חושבן גוברי מגיחי קרבא דעמנא ולא שגא מננא אנש: כו וקריבנא ית קורבנא דיי גבר דאשכח מאן
 דדהב שירין ושבין עזקן קדשין ומחודד לכפרא על נפשנא קדם יי: כז ונסיב משה ואלעזר כהנא ית דהבא מנהון
 כל מאן דעובדא: כח והנה כל דהב אפרשונא דאפרישו קדם יי שתת עשר אלפין שבע מאה וחמשין סלעין
 מן רבני אלפי ומן רבני מאותא: כט גוברין דחילא בזו גבר לנפשיה: ל ונסיב משה ואלעזר כהנא ית דהבא
 מן רבני אלפי ומאונא ואיתאו יתיה למשכן ומנא דוכנא לבני ישראל קדם יי:

א ובעיר סגי הנה לבני ראוובן ולבני גד תקיף לחדא וחזו ית ארע יעזר וית ארע גלעד והא אתרא
 אתר פשר לבית בעיר: ב ואתו בני גד ובני ראוובן ואמרו למשה ואלעזר כהנא ולרברבי כנשתא
 למימר: ג עטרות ודיבן ויעזר ונמרה וחשבון ואלעלה ושבם ונבו ובעז: ד ארעא דמחא יי
 ית יתבהא קדם כנשתא דישראל ארע פשרא לבית בעיר היא ולעבדך אית בעיר: ה ואמרו אם אשכחנא
 רחמין בעינך תתייב ארעא דא לעבדך לאחסנא לא תעברנא ית ירדנא: ו ואמר משה לבני גד ולבני ראוובן
 האחיכון ייתון לאגחא קרבא ואתון תתבון הקא: ז ולמא תונון ית לבא דבני ישראל מלמעבר לארעא

פירוש רשי

(כח) ולא נפקד. לא נחסר; ותרגומו 'ולא שגא', אף
 הוא בלשון ארמי חסרון, כמו 'אנכי אחטנה'
 (בראשית כט:לז) – תרגומו 'דהות שגיא ממנינא';
 וכן 'פי יפקד מושבך' (שמואל יג:טו) – יחסר מקום
 מושבך, איש הרגיל לישיב שם; וכן 'ויפקד מקום
 דוד' (שם כב) – נחסר מקומו ואין איש יושב שם:
 (כו) אצעדה. אלו צמידים של רגל; וצמיד. של יד:

מפתח סדרי התנך

רשי (לעיל ט:מ) מצטט את ראש סדר כט כהוכחה לשפע שהיה לישראל במדבר.
 והאספסוף... וישבו – גם בני ישראל – ויבכו מי יאכלנו בשר. וכי לא היה להם בשר?... ואם תאמר אכלום, והלא בכניסתם
 לארץ נאמר: ומקנה רב היה לבני ראוובן וגו' (ראש הסדר כאן), אלא שמבקשים עליה:

מטות

כ"ט

ח אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה: כֹּה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשַׁלְּחִי אֹתָם מִקֹּדֶשׁ בְּרִנֵּעַ
ט לִרְאוֹת אֶת־הָאָרֶץ: וַיַּעֲלֹ עַד־נַחַל אֲשָׁכּוֹל וַיֵּרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וַיָּנִיאוּ
את־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבִלְתִּי־בֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה:
י, יָא וַיַּחֲרֹ־אֵף יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשְׁבַּע לֵאמֹר: אִם־יֵרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֲלִים
מִמִּצְרַיִם מִכֵּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעַלָּה אֶת הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם
יב לִיצְחָק וְלִיעֲקֹב כִּי לֹא־מָלְאוּ אַחֲרָי: בִּלְתִּי כָלֵב בֶּן־יִפְנֶה הַקִּנְזִי וַיְהוֹשֻׁעַ
יג בֶּן־נֹון כִּי מָלְאוּ אַחֲרָי יְהוָה: וַיַּחֲרֹ־אֵף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּנְעַם בַּמִּדְבָּר
יד אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־תָּם כָּל־הַדּוֹר הָעֹשֶׂה הָרָע בְּעֵינֵי יְהוָה: וַהֲנֵה קִמַּתָּם
תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תִּרְבוֹת אֲנָשִׁים חֲטָאִים לִסְפוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַף־יְהוָה
טו אֶל־יִשְׂרָאֵל: כִּי תִשׁוּבֶן מֵאַחֲרָיו וַיִּסָּף עוֹד לְהַנִּיחוֹ בַּמִּדְבָּר וּשְׁחַתָּם
טז לְכָל־הָעָם הַזֶּה:
יז צֹאן נִבְנָה לְמִקְנֵהוּ פֶה וְעָרִים לְטַפְּנוֹ: וַאֲנַחְנוּ נַחֲלֵץ חֲשִׁים לִפְנֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִם־הִבִּיאֲנָם אֶל־מְקוֹמָם וַיֵּשֶׁב טַפְּנוֹ בְּעָרֵי הַמִּבְצָר
יח מִפְּנֵי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ: לֹא נָשׁוּב אֶל־בְּתִינוּ עַד הַתַּנַּחַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ
יט נַחֲלָתוֹ: כִּי לֹא נִנְחַל אֹתָם מֵעַבְר לִירֵדָן וְהִלָּאָה כִּי בָאָה נַחֲלָתָנוּ אֵלֵינוּ
מֵעַבְר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה:

תרגום אונקלוס

דיהב להון יי: ח כְּדִין עֲבָדוֹ אֲבִהֲתִכּוֹן כַּד שְׁלַחִית יְתֵהוּן מִרְקָם גִּיָּאָה לְמַחְזֵי יֵת אֲרַעָא: ט וּסְלִיקוּ עַד נַחֲלָא
דְּאֲתַכְּלָא וַחֲזוּ יֵת אֲרַעָא וַאֲנִיאוּ יֵת לְבָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדִיל דְּלֹא לְמֵיעַל לְאֲרַעָא דִּיהַב לְהוֹן יי: י וְתַקִּיף רוּגְזָא דִּי
בְּיוֹמָא הַהוּא וְקִיָּים לְמִימַר: יא אִם יַחֲזוּן גּוֹבְרִיא דְּסְלִיקוּ מִמִּצְרַיִם מִבְּרַע עֲשָׂרִין שָׁנִין וְלַעֲיִלָא יֵת אֲרַעָא דְּקִיָּמִית
לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וְלִיעֲקֹב אֲרִי לֹא אֲשִׁלִּימוּ בְּתֵר דְּחִלְתִּי: יב אֲלֵהִין כָּלֵב בֶּר יִפְנֶה קִנְזָאָה וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון אֲרִי
אֲשִׁלִּימוּ בְּתֵר דְּחִלְתָא דִּי: יג וְתַקִּיף רוּגְזָא דִּי בְּיִשְׂרָאֵל וַאֲחֻרְנוֹן בַּמִּדְבָּרָא אַרְבָּעִין שָׁנִין עַד דְּסָף כָּל דְּרָא
דְּעַבְד דְּבִיש קָדָם יי: יד וְהָא קִמַּתוֹן בְּתֵר אֲבִהֲתִכּוֹן תַּלְמִידֵי גּוֹבְרִיא חִיבִיא לְאַוִּסְפָא עוֹד עַל תַּקּוּף רוּגְזָא דִּי לְיִשְׂרָאֵל:
טו אֲרִי תַתּוּבּוֹן מִבְּתֵר דְּחִלְתִּיה וַיִּוִּסִּיף עוֹד לְאַוִּחְרוּתֵהוּן בַּמִּדְבָּרָא וַתַּחֲבִלוֹן לְכָל עַמָּא הַדִּין: טז וְקָרִיבוּ לְוִתִּיה וַאֲמָרוּ
חֲטִרִין דְּעָאן נִבְנִי לְבַעֲרִינָא הָכָא וְקָרוּין לְטַפְּלָנָא: יז וַאֲנַחְנָא נִזְדַּרְזוּ מִבְּעִין קָדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד דְּנַעֲלִינוֹן לְאַתְרֵהוֹן
וַיִּתִּיב טַפְּלָנָא בְּקָרוּין כְּרִיכָן מִן קָדָם יִתְבִּי אֲרַעָא: יח לֹא נָתוּב לְבִתְנָא עַד דִּיחֲסִנוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר אַחֲסִנְתִּיה:
יט אֲרִי לֹא נַחֲסִין עַמְהוֹן מֵעַבְרָא לִירֵדָנָא וְלִהֲלָאָה אֲרִי קַבִּילָנָא אַחֲסִנְתָנָא לְנָא מֵעַבְרָא לִירֵדָנָא מִדְּנַחָא:

פירוש רש"י

(ח) מִקֹּדֶשׁ בְּרִנֵּעַ. כֹּף שְׂמָה; וּשְׁתֵּי קֹדֶשׁ הָיוּ: (יב) הַקִּנְזִי. חוּרְגוֹ שֶׁל קִנְזֵי הָיָה, וַיִּלְדָּה לוֹ אִמּוֹ
(יג) וַיִּנְעַם. וַיִּטְלֹטֵלָם, מִן 'נָע וְנָד' (בראשית ג: טו); (יד) לִסְפוֹת. כְּמוֹ 'סָפוּ שָׁנָה עַל שָׁנָה' (ישעיה יא: לא); 'עֲלוֹתֵיכֶם סָפוּ וְגו'' (ירמיה ד: ג) – לְשׁוֹן תּוֹסֶפֶת: (טז) נִבְנָה לְמִקְנֵהוּ פֶה. חֲסִים הָיוּ עַל מְמוֹנָם יוֹתֵר מִבְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם, שֶׁהִקְדִּימוּ מְקִנְיָהֶם לְטַפָּם. אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: 'לֹא כֵן, עָשׂוּ הָעֵקֶר – עֵקֶר, וְהַטֶּפֶל – טֶפֶל, בָּנוּ לָכֶם תַּחֲלָה עָרִים לְטַפְּכֶם וְאַחֵר כֹּף גְּדֻרוֹת לְצִאֲנֹכְכֶם: (יז) וַאֲנַחְנוּ נַחֲלֵץ חֲשִׁים. נִזְדַּיֵּן מֵהִירִים, כְּמוֹ 'מָהָר

כ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם-תַּעֲשׂוּן אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה אִם-תַּחֲלֹצוּ לִפְנֵי יְהוָה קִנְאָ שְׂבִיעִי 4 i

כט

מטות כא לַמִּלְחָמָה: וְעָבַר לָכֶם כָּל-חַלּוּץ אֶת-הִירְדֵּן לִפְנֵי יְהוָה עַד הַיּוֹרִישׁוּ
 כב אֶת-אִיְבּוֹ מִפְּנֵיו: וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה וְאַחֵר תֵּשְׁבוּ וְהִייתֶם נָקִים
 כג מִיְהוָה וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהִיְתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לְאַחֲזָה לִפְנֵי יְהוָה: וְאִם-לֹא
 תַּעֲשׂוּן כֵּן הִנֵּה חֲטָאתֶם לַיהוָה וְדַעוּ חֲטָאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶתְכֶם:
 כד, כה בְּנוּ-לָכֶם עָרִים לְטַפְּכֶם וּגְדֵרְתֶּם לְצִנְאָכֶם וְהִיצֵא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ: וַיֹּאמֶר
 בְּנֵי-גֹד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר עֲבָדֶיךָ יַעֲשׂוּ כָאֲשֶׁר אָדֹנִי מִצְוָה:
 כו, כז טַפְּנוּ נָשִׁינוּ מִקִּנְנוּ וְכָל-בְּהֶמְתָּנוּ יִהְיוּ-שֵׁם בְּעָרֵי הַגִּלְעָד: וְעֲבָדֶיךָ יַעֲבֹרוּ
 כח כָּל-חַלּוּץ צָבָא לִפְנֵי יְהוָה לַמִּלְחָמָה כָּאֲשֶׁר אָדֹנִי דָּבָר: וַיֵּצֵאוּ לָהֶם מֹשֶׁה
 אֶת אֱלֻעֶזֶר הַכֹּהֵן וְאֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן וְאֶת-רָאשֵׁי אַבֹּת הַמִּטּוֹת לְבְנֵי
 כט יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵיהֶם אִם-יַעֲבֹרוּ בְּנֵי-גֹד וּבְנֵי-רְאוּבֵן | אֶתְכֶם
 אֶת-הִירְדֵּן כָּל-חַלּוּץ לַמִּלְחָמָה לִפְנֵי יְהוָה וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵיכֶם
 ל וּנְתַתֶּם לָהֶם אֶת-אֶרֶץ הַגִּלְעָד לְאַחֲזָה: וְאִם-לֹא יַעֲבֹרוּ חַלּוּצִים אֶתְכֶם
 לא וְנֶאֱחָזוּ בְּתַכְכֶּם בָּאָרֶץ כְּנָעַן: וַיַּעֲנוּ בְּנֵי-גֹד וּבְנֵי רְאוּבֵן לֵאמֹר אֵת
 לב אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל-עֲבָדֶיךָ כֵּן נַעֲשֶׂה: נַחֲנוּ נַעֲבֹר חַלּוּצִים לִפְנֵי יְהוָה
 לג אֶרֶץ כְּנָעַן וְאֶתְנוּ אַחֲזָת נַחֲלָתָנוּ מֵעֵבֶר לִירְדֵּן: וַיִּתֵּן לָהֶם | מֹשֶׁה
 לְבְנֵי-גֹד וּלְבְנֵי רְאוּבֵן | וְלַחֲצִי | שִׁבְט | מְנַשֶּׁה בֶּן-יֹסֵף אֶת-מַמְלַכְתָּ
 סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְאֶת-מַמְלַכְתָּ עֹוג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן הָאָרֶץ לְעָרֶיהָ בְּגִבְלֹת

תרגום אונקלוס

כ ואמר להון משה אם תעבדון ית פתגמא הדין אם תודרזון קדם עמא דיי לקרבא: כא ויעבר לכון כל דמזרז
 ית ירדנא קדם עמא דיי עד דיתריך ית בעלי דבבוי מן קדמוהי: כב ותתפכיש ארעא קדם עמא דיי ובתר כן
 תתובון ותהון זכאין קדם יי ומישראל ותהי ארעא הדא לכון לאחסנא קדם יי: כג ואם לא תעבדון כן הא חבתון
 קדם יי ודעו חובתכון דתשפח יתכון: כד בנו לכון קרוין לטפלכון וחסרין לענכון ודיפוק מפומכון תעבדון:
 כה ואמר בני גד ובני ראובן למשה למימר עבדך יעבדון כמא דרבוני מפקיד: כו טפלנא נשנא גיתנא וכל
 בעירנא יהון תמן בקרוי גלעד: כז ועבדך יעבדון כל מזרז חילא קדם עמא דיי לקרבא כמא דרבוני ממליל:
 כח ופקיד להון משה ית אלעזר כהנא וית יהושע בר נון וית רישי אבהת שבטיא לבני ישראל: כט ואמר משה
 להון אם יעבדון בני גד ובני ראובן עמכון ית ירדנא כל דמזרז לקרבא קדם עמא דיי ותתפכיש ארעא קדמיכון
 ותתנון להון ית ארע גלעד לאחסנא: ל ואם לא יעבדון מזרזין עמכון ויחסנון ביניכון בארעא דכנען:
 לא ואתיבו בני גד ובני ראובן למימר ית דמליל יי לעבדך כן נעביד: לב נחנא נעבר מזרזין קדם עמא דיי לארעא
 דכנען ועמנא אחודת אחסנתנא מעברא לירדנא: לג ויהב להון משה לבני גד ולבני ראובן ולפלגות שבטא דמנשה
 בר יוסף ית מלכותיה דסיחון מלכא אמוראה וית מלכותיה דעוג מלכא דמתנן ארעא לקרוהא בתחומהא

פירוש רש"י

(כד) לְצִנְאָכֶם. תְּבַה זֹו מַגְזֵרֶת 'צִנָּה וְאַלְפִים כָּלָם' (תהלים סדר א פסוק פו, מזמור ח שלנו פסוק ח), שְׁאִין בּו
 אֶל"ף מִפְסִיק בֵּין נו"ן לְצִד"י, וְאַל"ף שָׂבָא פֶּאן
 אַחֵר הַנו"ן בְּמָקוֹם ה"א שֶׁל 'צִנָּה' הוּא. מִסֻּדּוֹ שֶׁל
 רַבִּי מֹשֶׁה הִדְרָשָׁן לְמִדְתֵּי כֵן: וְהִיצֵא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ.
 לְגִבְיָה, שְׁקִבְלָתָם עֲלֵיכֶם לַעֲבֹר לַמִּלְחָמָה עַד כִּבּוּשׁ
 וְחִלּוּק; שְׁמֹשֶׁה לֹא בִקֵּשׁ מֵהֶם אֵלָּא 'וְנִכְבְּשָׁה וְגו'

וְאַחֵר תֵּשְׁבוּ' (לעיל פסוק כב), וְהֵם קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם 'עַד
 הַתַּחֲחֹל' (לעיל פסוק יח) – הָרִי הוֹסִיפּוּ לְהַתְעַכֵּב שְׁבַע
 שָׁחֲלָקוּ, וְכֵן עָשׂוּ: (כה) וַיֹּאמֶר בְּנֵי גֹד. כָּלָם כְּאִישׁ
 אֶחָד: (כח) וַיֵּצֵאוּ לָהֶם. כְּמוֹ 'עֲלֵיהֶם'; וְעַל תַּנָּאם מִנָּה
 אֶת אֱלֻעֶזֶר וְיְהוֹשֻׁעַ, כְּמוֹ 'ה' יִלְחֶם לָכֶם' (שמות י:לו):
 (לב) וְאֶתְנוּ אַחֲזָת נַחֲלָתָנוּ. כְּלוּמַר, בְּיָדֵינוּ
 וּבְרִשׁוּתָנוּ תְּהִי אַחֲזָת נַחֲלָתָנוּ מֵעֵבֶר הַזֶּה:

כֹּחַ לֹא עָרִי הָאָרֶץ סָבִיב: וַיִּבְנוּ בְנֵי־גֹד אֶת־דִּיבָן וְאֶת־עֶטְרוֹת וְאֶת־עֲרֹעֶר: מִטּוֹת
 לָהֶם, לֹא וְאֶת־עֶטְרוֹת שׁוֹפָן וְאֶת־יַעְזֹר וַיִּגְבְּהָה: וְאֶת־בֵּית נִמְרָה וְאֶת־בֵּית הָרֶן
 לֹא עָרִי מִבְּצָר וּגְדֵרֶת צֶאֱן: וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ אֶת־חֲשֹׁבוֹן וְאֶת־אֶלְעָלָא וְאֶת
 לָח קְרִיתִים: וְאֶת־נָבֹ וְאֶת־בַּעַל מְעֹן מוֹסַפֶּת שֵׁם וְאֶת־שִׁבְמָה וַיִּקְרְאוּ
 לָט בְּשֵׁמֹת אֶת־שְׁמוֹת הָעָרִים אֲשֶׁר בָּנוּ: וַיִּלְכּוּ בְנֵי מְכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה גִלְעָדָה
 מ וַיִּלְכְּדָהּ וַיּוֹרֶשׁ אֶת־הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר־בָּהּ: וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־הַגִּלְעָד לְמְכִיר
 מֵא בֶּן־מְנַשֶּׁה וַיֵּשֶׁב בָּהּ: וַיֵּאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה הַלֵּךְ וַיִּלְכֹּד אֶת־חֻתִּיהֶם וַיִּקְרָא
 מֵב אֶתְהֵן חֻת יֵאִיר: וַנִּבְחַח הַלֵּךְ וַיִּלְכֹּד אֶת־קִנְיָת וְאֶת־בְּנֵיהָ וַיִּקְרָא לָהּ נִבְחַח
 בְּשֵׁמוֹ:

תרגום אונקלוס

קְרוּי אֲרַעָא סַחֲוֹר סַחֲוֹר: לֹא וּבְנוּ בְנֵי גֹד יֵת דִּיבּוֹן וְיֵת עֶטְרוֹת וְיֵת עֲרֹעֶר: לֹא וְיֵת בֵּית נִמְרָה וְיֵת בֵּית הָרֶן קְרוּיִן פְּרִיכָן וְחֲטֵרִין דְּעֶאֱן: לֹא וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ יֵת חֲשֹׁבוֹן וְיֵת אֶלְעָלָא וְיֵת קְרִיתִים:
 לֹא וְיֵת נָבו וְיֵת בַּעַל מְעֹן מִקְפָּן שְׁמָהִין וְיֵת שִׁבְמָה וְקְרוּי בְּשִׁמְהֵהֶן יֵת שְׁמָהִין קְרוּיָא דְּבָנוּ: לֹא וַאֲזִלוּ בְנֵי מְכִיר בֶּר מְנַשֶּׁה
 לְגִלְעָד וּכְבָּשׁוּהָ וְתִרְיָד יֵת אֲמֹרָאָה דְּבָהּ: מ וַיְהִיב מֹשֶׁה יֵת גִּלְעָד לְמְכִיר בֶּר מְנַשֶּׁה וַיְתִיב בָּהּ: מֵא וַיֵּאִיר בֶּר מְנַשֶּׁה אֲזַל
 וּכְבָּשׁ יֵת כְּפָרְנִיהוֹן וַיִּקְרָא יֵתְהוֹן כְּפָרְנִי יֵאִיר: מֵב וַנִּבְחַח אֲזַל וּכְבָּשׁ יֵת קִנְיָת וְיֵת כְּפָרְנִהָ וַיִּקְרָא לָהּ נִבְחַח בְּשִׁמְיָהּ:

פירוש רש"י

(לֹא) עָרִי מִבְּצָר וּגְדֵרֶת צֶאֱן. זֶה סוֹף הַפְּסוּק מוֹסַב
 עַל תַּחֲלַת הָעֲנִיָּן: 'וַיִּבְנוּ בְנֵי גֹד' (פסוק ד') – אֵת
 הָעָרִים הַלְלוּ לַהֲיוֹת 'עָרִי מִבְּצָר וּגְדֵרֶת צֶאֱן:
 (לָח) וְאֵת נָבו וְאֵת בַּעַל מְעֹן מוֹסַפֶּת שֵׁם. נָבו וּבַעַל
 מְעֹן – שְׁמוֹת עֲבוּדָה זָרָה הֵם, וְהָיוּ הָאֲמֹרִיִּים
 קוֹרִים עֲרִיקָהּ עַל שֵׁם עֲבוּדָה זָרָה שְׁלֵהֶם,
 וּבְנֵי רְאוּבֵן הִסְבוּ אֶת שְׁמֵם לְשְׁמוֹת אֲחֵרִים,
 וְזֵהוּ 'מוֹסַפֶּת שֵׁם' – נָבו וּבַעַל מְעֹן מוֹסַפּוֹת
 לְשֵׁם אֲחֵר: וְאֵת שִׁבְמָה. בָּנוּ שִׁבְמָה וְהָיָא שִׁבְמָה
 הָאֲמֹרָה לְמַעְלָה: (לֹט) וַיּוֹרֶשׁ. כְּתַרְגּוּמוֹ: 'וְתִרְיָד';

שְׁתַּבַּת 'רִישׁ' מִשְׁמַשֶּׁת שְׁתֵּי מַחֲלָקוֹת: לְשׁוֹן
 'יִרְשָׁה' וּלְשׁוֹן 'הוֹרְשָׁה', שֶׁהוּא טְרוּד וְתִרְוּדָה:
 (מֵא) חֻתִּיהֶם. 'כְּפָרְנִיהוֹן': וַיִּקְרָא אֶתְהֵן
 חוֹת יֵאִיר. לְפִי שְׁלֵא הָיוּ לֹא בָנִים קְרָאִם בְּשֵׁמוֹ
 לְזַכְרוֹן: (מֵב) וַיִּקְרָא לָהּ נִבְחַח. 'לָהּ' אֵינוֹ מְפִיק ה"א;
 וְרִאשִׁית בִּיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשֵׁן: לְפִי
 שְׁלֵא נִתְקַיֵּם לָהּ שֵׁם זֶה לְפִיכָךְ הוּא רַפָּה,
 שֶׁמִּשְׁמַשׁ מְדַרְשׁוֹ כְּמוֹ 'לֹא'. וְתִמְחֵנִי, מֵה יִדְרֹשׁ
 בְּשְׁתֵּי תִבְּוֹת הַדּוּמִין לָהּ: 'וַיֵּאֱמֹר לָהּ בַּעַז' (רות
 פסוק לו'), 'לְכַנּוֹת לָהּ בֵּית' (תרי עשר, זכריה, יז:כד):

מפתח סדרי התנ"ך

הַפְּטֵרָה הַסֹּדֶר (יהושע יג:א–יח, ודילגו עד יד:א) פּוֹתַחַת בְּשִׁיחָרָרוֹ יְהוֹשֻׁעַ אֶת חֲלוּצֵי רְאוּבֵן וְגַד אַחֲרֵי שֶׁהִשְׁלִימוּ אֶת
 מַחֲוִיבוֹתֵם. וַיֵּאֱמֹר אֱלֹהֵיהֶם לְאֹמֶר בְּנִכְסִים רַבִּים שׁוּבוּ אֶל־אֶהְלִיכֶם וּבְמִקְנֶה רַב־מְאֹד בְּכֶסֶף וּבְזָהָב וּבְנִחְשֵׁת וּבְכַרְזֵל
 וּבְשִׁלְמוֹת הַרְפָּה מְאֹד חֲלָקוּ שְׁלָל־אֵיבֵיכֶם עִם־אֲחֵיכֶם:

אֵךְ כֹּאשֶׁר הֵם בּוֹנִים מִזְבֵּחַ חוֹשְׁדִים בָּהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִרְיָה בָּה'.

אֲצַלְנוּ, בַּפְּסוּק לִב, מִתַּחֲיִיבִים הֵם נִחְנוּ נַעֲבֹר חֲלוּצִים לְפָנֵי ה' אֶרֶץ כְּנָעַן וְאַתָּנוּ אַחֲזֵת נִחְלָתָנוּ מִעֵבֶר לַיַּרְדֵּן: אֵלֵא,
 כְּשִׁימּוֹ אֶת תַּפְקִידֵם הֵם חוֹשְׁשִׁים וְאִם־לֹא מִדְּאָגָהּ מְדַבֵּר עֲשִׂינוּ אֶת־זֹאת לְאֹמֶר מִחֹר יֵאֱמְרוּ בְּנֵיכֶם לְבָנֵינוּ לְאֹמֶר
 מִה־לָּכֶם וְלָהּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. (שם יג:כז)

הַפְּסוּק הַמְּסִיִּים אֶת הָאִירֹעַ נִקְבַּע לְרֹאשׁ סֹדֶר יֵד וַיִּקְרְאוּ בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גֹד לְמִזְבֵּחַ כִּי עַד הוּא בִּינְתֵינוּ כִּי ה'
 הָאֱלֹהִים: וְהוּא הַמְּסִיִּים אֶת הַהִפְטָרָה.

מְדַרְשׁ אֲגִידָה מְקַשֵּׁר בֵּין הַתַּחֲיִיבוֹת לְמֹשֶׁה שִׁיעֲבְרוּ חֲלוּצִים וּקְיוּמָם אֶת הַבְּטַחְתָּם לְבֵין בְּרַכַּת יְהוֹשֻׁעַ אֱלִיהֶם
 הַפּוֹתַחַת אֶת הַפְּטֵרָה הַסֹּדֶר: לִגְד אֱלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל (במדבר א:יח): עַל שֵׁם הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבָנוּ שֶׁלֹּא הָיָה דַּעַתָּה לְמִרְוֹד
 בְּמִקְוֶם, אֵלֵא עַל שֵׁם עֲדוּת, שֶׁנֶּאֱמַר אֱלֹהִים ה' אֱלֹהִים ה' הוּא יִדְעֵי וַיִּשְׂרָאֵל הוּא יִדְעֵי אִם־בְּמִרְדָּה וְאִם־בְּמַעַל, לִכְךָ
 נִקְרָא אֱלִיסָף, לְפִי שִׁקְיָמוֹ דְּבָרֵי מֹשֶׁה רַבִּינוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם שֶׁהִלְכוּ בְּמַלְחָמָה עִם אֲחֵיהֶם, וְלֹא שָׁבוּ עַד הַתַּנַּחַל בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל, נִתְקִיִּים בָּהֶם בְּרַכַּת יְהוֹשֻׁעַ בְּנִכְסִים רַבִּים שׁוּבוּ אֶל־אֶהְלִיכֶם וּבְמִקְנֶה רַב־מְאֹד... עַל שִׁקְיָמוֹ דְּבָרֵי
 הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא, וְעֲזָרוּ אֶת אֲחֵיהֶם לְכַבּוֹשׁ אֶת הָאָרֶץ, וְלִכְךָ נִקְרָא אֱלִיסָף בֶּן דְּעוּאֵל:

רַבִּי יִנְיִי בְּפִיּוּטוֹ (עמ' 120) מְבַקֵּר אֶת בִּקְשַׁת בְּנֵי רְאוּבֵן וְגַד לְנַחֲלוֹל בַּעֲבֵר הַיַּרְדֵּן הַמְּזֻרְחִי טוֹפֵס לָהֶם לְכֵן לְדָאָבוֹן //
 וּבִיקְשׁוּ מִרְעוֹת הָרִי דִּיבָן יָדָם בַּסּוֹף מְטָה בְּדוּוֹן // וּמֵאֲרָצָם גָּלוּ בַּעֲזוֹן. אֵלֵא שְׂרָבִי יִנְיִי גַם מִלְמַד עֲלֵיהֶם זְכוּת. הֵם
 קִיבְּלוּ בְּנִבּוּאָה אֶת מְקוֹם קְבוּרַת מֹשֶׁה: רָאוּ בְּנִבּוּאָה כִּי נִבְיָא בּוּ // יַעֲלֶה וְלֹאֲרֹץ לֹא יָבוֹא. וּבִילְקוּט שְׁמַעוֹנִי: 'וְלִמָּה
 נִקְרָא שְׁמוֹ הַר נָבוּ? שֶׁנִּקְבְּרוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה מֵתִים הִלְלוּ שְׁמָתוֹ שֶׁלֹּא מִיָּד עֲבִירָה: מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן וְמֹרִים'.

סדר	פסוק	לאחר י"ז בתמוז קוראים את הפטרת סדרת מטות	פרשה
טז	ח [אמצע פרשה קח]	וַיִּדְ-יְהוָה הַיְתָה אֶל-אֱלֹהֵיוּ וַיִּשְׁנֶם מִתְנִיּוֹ וַיִּרְץ לִפְנֵי	
טז	ט	אֲחָאָב עַד-בָּאָכָה יִזְרַעְאֱלָה: וַיִּגַּד אֲחָאָב לְאִיזָבֵל אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה	
יז	י	אֱלֹהֵיוּ וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר הָרַג אֶת-כָּל-הַנְּבִיאִים בְּחָרֵב: וַתִּשְׁלַח אִיזָבֵל	
יז	יא	מִלֶּאךָ אֶל-אֱלֹהֵיוּ לֵאמֹר כֹּה-יַעֲשׂוּן אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִפוּן כִּי-כַעַת מָחָר	
יז	יב	אֲשִׁים אֶת-נַפְשׁוֹ כְּנַפֶּשׁ אֶחָד מֵהֶם: וַיֵּרָא וַיִּקָּם וַיִּלְךָ אֶל-נַפְשׁוֹ וַיָּבֵא בָּאֵר	
יז	יג	שֶׁבַע אֲשֶׁר לַיהוָה וַיִּנַּח אֶת-נַעֲרֹ שָׁם: וְהוּא-הָלַךְ בַּמִּדְבָּר דֶּרֶךְ יוֹם	
יז	יד	וַיָּבֵא וַיֵּשֶׁב תַּחַת רֶתֶם אַחַת [אָחָד] וַיִּשְׁאַל אֶת-נַפְשׁוֹ לָמוּת וַיֹּאמֶר רֹב	
יז	טו	עֲתָה יְהוָה קַח נַפְשִׁי כִּי-לֹא-טוֹב אֲנֹכִי מֵאַבְתָּי: וַיִּשְׁכַּב וַיִּישָׁן תַּחַת רֶתֶם	
יז	טז	אֶחָד וְהִנֵּה-זֶה מִלֶּאךָ נִגָּע בּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ קוּם אֲכֹל: וַיִּכֹּט וְהִנֵּה מֵרָאשֵׁיתוֹ	
יז	טז	עָגַת רְצָפִים וְצַפַּחַת מַיִם וַיֹּאכַל וַיִּשֶׁת וַיֵּשֶׁב וַיִּשְׁכַּב: וַיֵּשֶׁב מִלֶּאךָ יְהוָה	
יז	טז	שְׁנִית וַיִּגַּע-בּוֹ וַיֹּאמֶר קוּם אֲכֹל כִּי רַב מִמֶּנּוּ הַדֶּרֶךְ: וַיִּקָּם וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתָּה	
יז	יז	וַיִּלְךָ בִּכְחַ הָאֲכִילָה הַזֹּאת אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה עַד הָרַחֲלֵהִים	
יז	יז	חָרֵב: וַיָּבֵא-שָׁם אֶל-הַמַּעְרָה וַיִּלֶּן שָׁם וְהִנֵּה דְבַר-יְהוָה אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ	
יז	יח	מִה-לָּךְ פֹּה אֱלֹהֵיוּ: וַיֹּאמֶר קָנָא קָנָאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵי צְבָאוֹת כִּי-עֲזָבוּ	
יז	יט	בְּרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-מִזְבְּחֶיךָ הָרְסוּ וְאֶת-נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בְּחָרֵב וְאוֹתָר	
יז	כ	אֲנִי לְבִדִּי וַיִּבְקְשׁוּ אֶת-נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ: וַיֹּאמֶר צֵא וְעַמְדָּתָ בְּהָר לִפְנֵי יְהוָה	
יז	כ	וְהִנֵּה יְהוָה עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוּלָּה וַחֲזֹק מִפָּרֶקֶת הָרִים וּמִשְׁבַּר סִלְעִים לִפְנֵי	
יז	כ	יְהוָה לֹא בְרוּחַ יְהוָה וְאַחַר הָרוּחַ רָעַשׁ לֹא בְרָעַשׁ יְהוָה: וְאַחַר הָרָעַשׁ	
יז	כא	אֵשׁ לֹא בָאֵשׁ יְהוָה וְאַחַר הָאֵשׁ קוּל דְּמָמָה דָּקָה: וַיְהִי כְּשָׁמַע אֱלֹהֵיוּ	
יז	כא	וַיִּלֵּט פָּנָיו בְּאַדְרֹתָו וַיֵּצֵא וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הַמַּעְרָה וְהִנֵּה אֵלָיו קוּל וַיֹּאמֶר	
יז	כב	מִה-לָּךְ פֹּה אֱלֹהֵיוּ: וַיֹּאמֶר קָנָא קָנָאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵי צְבָאוֹת כִּי-עֲזָבוּ	
יז	כב	בְּרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-מִזְבְּחֶיךָ הָרְסוּ וְאֶת-נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בְּחָרֵב וְאוֹתָר	
יז	כג	אֲנִי לְבִדִּי וַיִּבְקְשׁוּ אֶת-נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ: וַיֹּאמֶר קָט	
יז	כג	יְהוָה אֵלָיו לֵךְ שׁוּב לְדֶרֶכְךָ מִדְּבַרָה דַּמָּשֶׁק וּבָאתָ וּמִשְׁחַת אֶת-חֲזָאֵל	
יז	כד	לְמֶלֶךְ עַל-אַרָם: וְאֵת יְהוּא בֶן-נִמְשִׁי תִמְשַׁח לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל	
יז	כה	וְאֶת-אַלְיָשָׁע בֶּן-שָׁפָט מֵאַבְל מְחוּלָה תִמְשַׁח לְנָבִיא תַּחְתֶּיךָ: וְהָיָה	
יז	כה	הַנִּמְלֵט מִחָרֵב חֲזָאֵל יָמִית יְהוּא וְהַנִּמְלֵט מִחָרֵב יְהוּא יָמִית אַלְיָשָׁע:	
יז	כו	וְהִשְׁאֲרֵתִי בְיִשְׂרָאֵל שֶׁבַעַת אֲלָפִים כָּל-הַבְּרָכִים אֲשֶׁר לֹא-כָרְעוּ	
יז	כו	לַבָּעַל וְכָל-הַפֶּה אֲשֶׁר לֹא-נָשָׁק לוֹ: וַיִּלְךָ מִשָּׁם וַיִּמָּצָא אֶת-אַלְיָשָׁע	

טז בֶּן־שָׁפַט וְהוּא חֵרֶשׁ שְׁנִים־עָשָׂר צָמְדִים לְפָנָיו וְהוּא בְּשָׁנִים הָעָשָׂר
כח וַיַּעֲבֹר אֱלֹהֵהוּ אֵלָיו וַיִּשְׁלַךְ אֲדָרְתּוֹ אֵלָיו: וַיַּעֲזֹב אֶת־הַבָּקָר וַיֵּרֶץ אַחֲרֵי
אֱלֹהֵהוּ וַיֹּאמֶר אֲשֶׁקֶה־נָּא לְאָבִי וּלְאִמִּי וְאֶלְכָה אַחֲרֵיָּךְ וַיֹּאמֶר לוֹ לָךְ
כט שׁוּב כִּי מָה־עָשִׂיתִי לָךְ: וַיָּשֶׁב מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח אֶת־צֶמֶד הַבָּקָר וַיִּזְבַּחַהוּ
וּבְכָלִי הַבָּקָר בְּשָׁלֹם הַבָּשָׂר וַיִּתֵּן לָעֶם וַיֹּאכְלוּ וַיִּקֶּם וַיִּלָּךְ אַחֲרֵי אֱלֹהֵהוּ
וַיִּשְׁרְתֵהוּ: פ